

Методи на Транслация

Въведение

доц. д-р Александър Пенев

Теми

Теми разглеждани в курса

1. Въведение. Основни понятия. Транслатори. Класификация. Проект. *(2 часа)*
2. Виртуални изчислителни машини (ВИМ). Език. Мета-език на Бекус-Наур. *(2 часа)*
3. Транслация. Синтактично управляема транслация. Методи и схеми на транслация. *(2 часа)*
4. Свързване. Време на свързване. *(2 часа)*
5. Базова ВИМ. Среда за изпълнение. Управление на паметта и операциите. *(2 часа)*
6. Лексикален анализ. *(2 часа)*
7. Синтактичен анализ. Обработка на грешки. *(2 часа)*
8. Семантичен анализ. Таблица на символите *(2 часа)*
9. Интерпретиране на програма. Генерация на изходна програма. *(2 часа)*
10. Оптимизация. *(2 часа)*

Въведение

Какво няма да научите в дисциплината?

- ❖ Програмиране на даден ЕП
- ❖ Дискретна математика
- ❖ Лингвистика
- ❖ Всичко за конкретна компютърна архитектура
- ❖ Възможностите на определена среда за програмиране
- ❖ Как е направен най-новия компилатор за C++, Pascal, C#, Java...

Защо изучаваме Методи на трансляция?

- ❖ Основата на съвременните ЕП
- ❖ Как работят компилаторите
- ❖ Как работят компютрите
- ❖ Какъв машинен код се генерира за различните езикови конструкции в ЕП
- ❖ Как да пишем по-ефективни програми
- ❖ Опит с не-елементарен проект
- ❖ и много други

Кратка история

В миналото “загадка”, сега една от най-добре познатите области в информатиката

1957	Fortran	първи компилатори (аритм. изрази, изречения, процедури)
1960	Algol	първата явна дефиниция на език (граматики във форма на Бекус-Наур, блокова структура, рекурсии)
1970	Pascal	потребителски дефинирани типове, виртуални машини
1985	C++	обектно-ориентиран, изключения, шаблони (templates)
1995	Java	just-in-time компилация

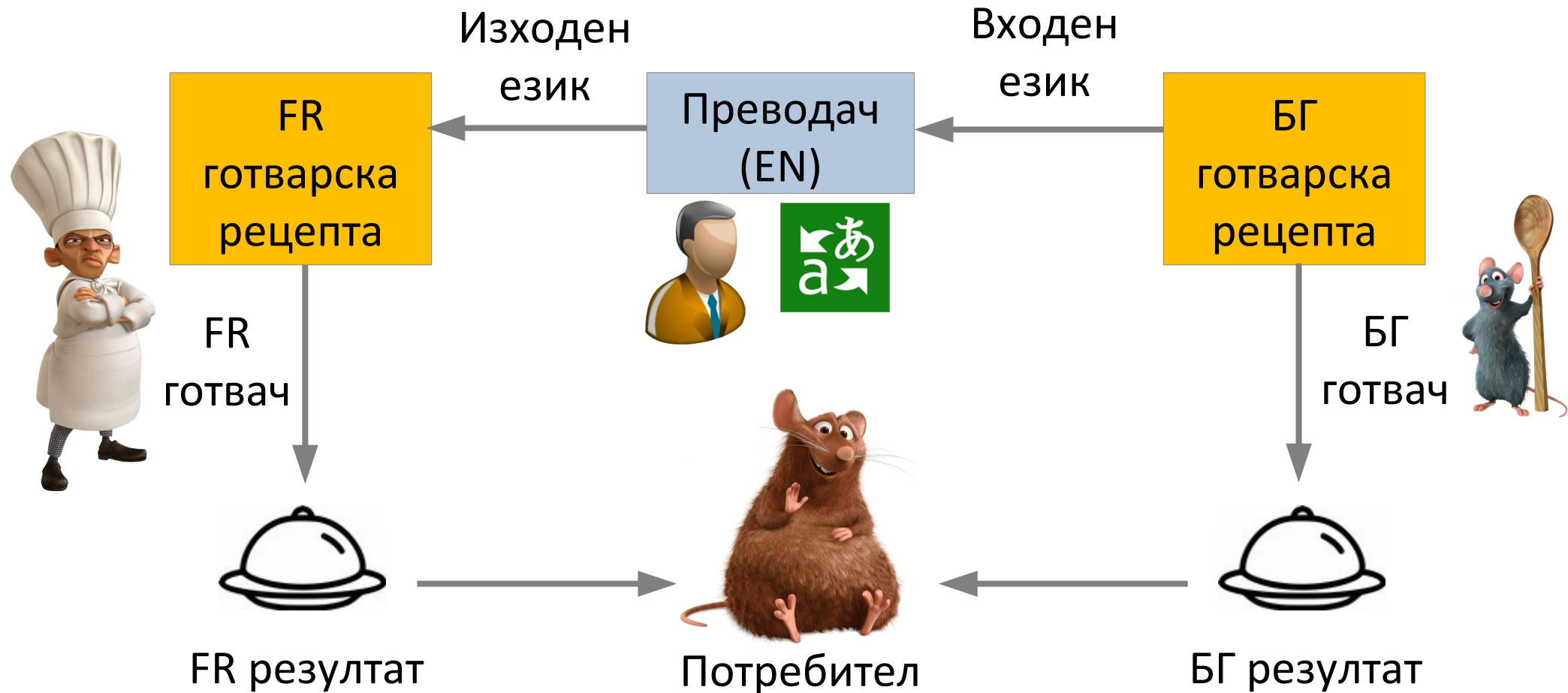
*Разглеждат се само *императивни езици*

Пример

Пример

Пример

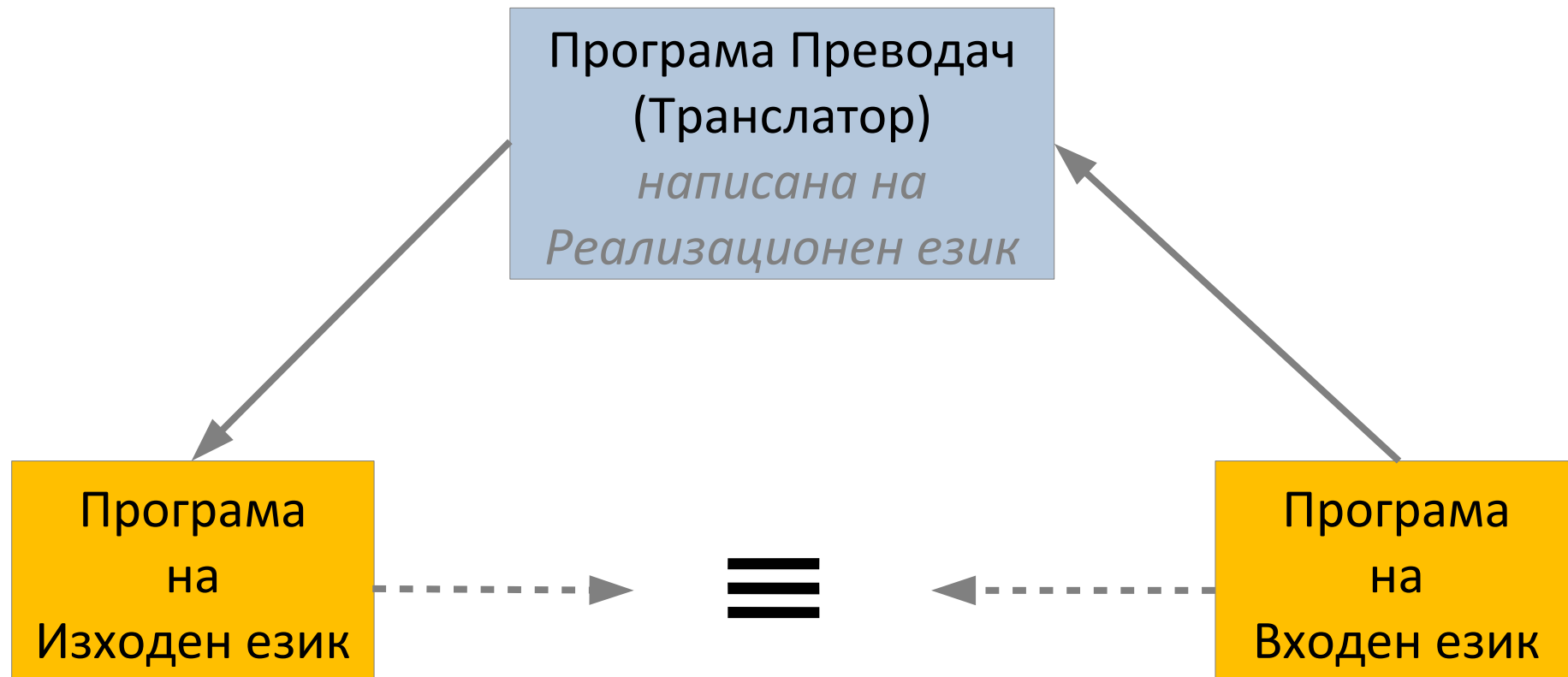
- ❖ **Защо казваме че готвачът французин разбира френски?**
Защото разпознава структурата на текста и различните негови под структури и се свързва с действия, които може да извърши при определени условия.
- ❖ **Как би изпълнил художник-сюрреалист следната проста готварска рецепта: разбийте две яйца; добавете щипка сол; изпечете?**
Извод: текстът неявно се класифицира към дадена предметна област
- ❖ **Трябва ли готвачът да знае какъв ще бъде крайния резултат? (Не)**
- ❖ **Можем ли да наречем готварската рецепта **Програма**? За кого?**
Да. Програма за съответния готвач.
- ❖ **Можем ли да наречен съответната готварска рецепта данни?**
Да. За преводача.
- ❖ **Колко езика трябва да владее преводача?**
- ❖ **Трябва ли преводача да разбира от готварство?**

Пример

- ❖ Кога казваме, че превода е точен или правилен?
- ❖ Как изпълнява готвачът-французин рецептата?
Итеративно, стъпка по стъпка (той интерпретира рецептата).
- ❖ Възможно ли е двойката <преводач, БГ-готвач> да се съвмести от едно физическо лице?
Да. Да работи като псевдо-френски готвач (Интерпретация); Да преведе цялата рецептата на БГ и да я изпълни (Компиляция).
- ❖ Може ли една рецепта да се изпълни от колектив от готвачи?
- ❖ Може ли преводачът да владее повече от два езика?
- ❖ От гледна точка на преводача кой език е входен, кой изходен и кой собствен?
Вътрешния език е собствен, входния е началния език, изходния е крайния.

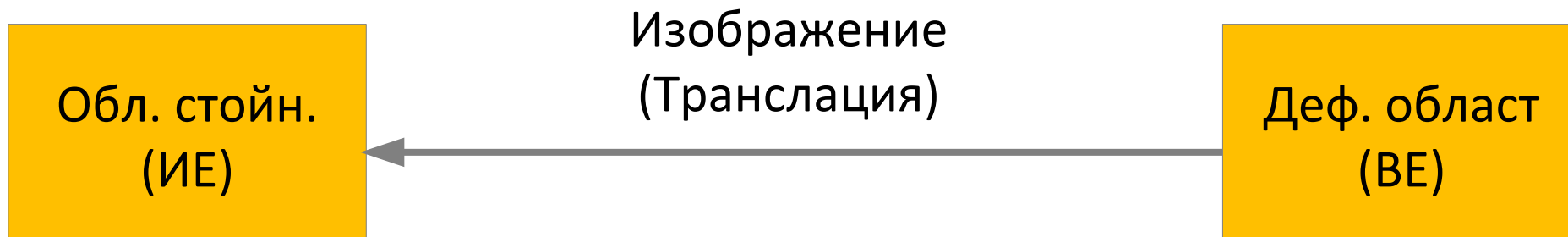
Формална Постановка

Формална постановка

Транслатор

Реализацията на изображението от дефиниционната област на ВЕ в областта от стойности на ИЕ, която е реализирана в термините на някакъв реализационен език (РЕ), се нарича **Транслатор**.

Методи на транслация

- ❖ Метод на транслация наричаме:
  - ❖ Отговор на въпроса как да извършим превода;
  - ❖ Алгоритъм, чиято реализация извършва превода;

За да се овладее методите на транслация е необходимо да се знаят отговорите на следните въпроси:

- ❖ Що е компютър (изчислителна машина)?
- ❖ Как функционира компютъра?
- ❖ Що е език (Език за програмиране – ЕП)?
- ❖ Какви видове ЕП има?
- ❖ Какви са структурата и съставът на всеки ЕП?
- ❖ Как се описва един ЕП?

Работа на Компилятора

Динамична структура на компилатор

Поток от символи

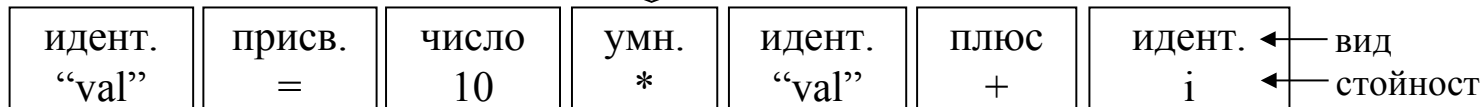
v	a	l	=	1	0	*	v	a	l	+	i
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Лексикален анализ (скарниране)

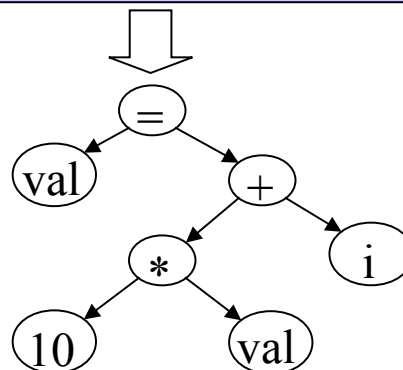

Поток от лексеми

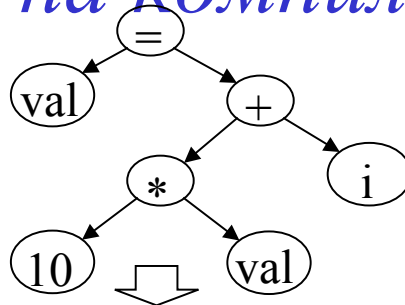
Синтактичен анализ (разпознаване)

Синтактично дърво

Динамична структура на компилатор

Синтактично дърво

Семантичен анализ

Междинно
представяне

Синтактично дърво, символна таблица, ...

Оптимизация

Машинно независима

Генерация на код

Машинен код
(или IR)

```
ld.i4.s 10
ldloc.1
mul
```

Оптимизация

Машинно зависима

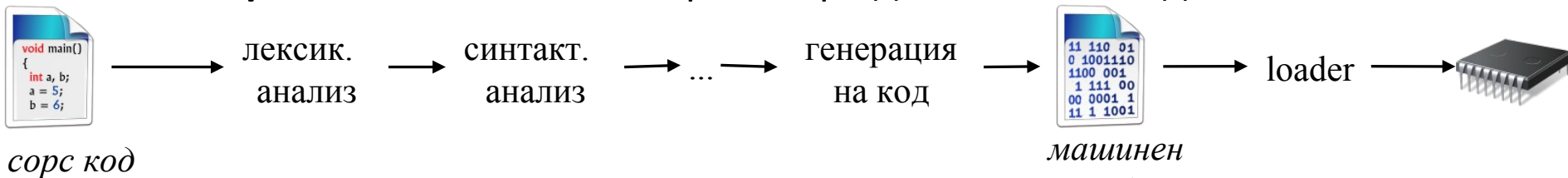

Видове Транслатори

Компилятор или интерпретатор

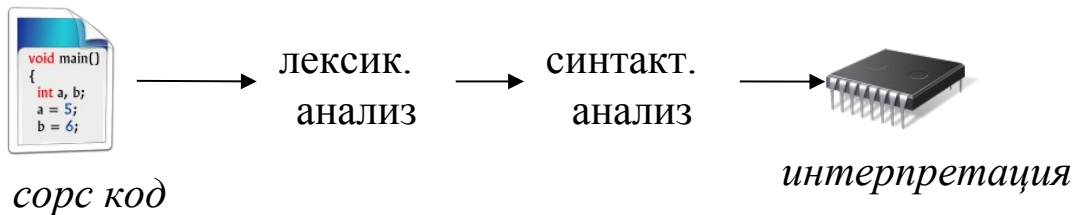
Компилятор

транслира до машинен код

Интерпретатор

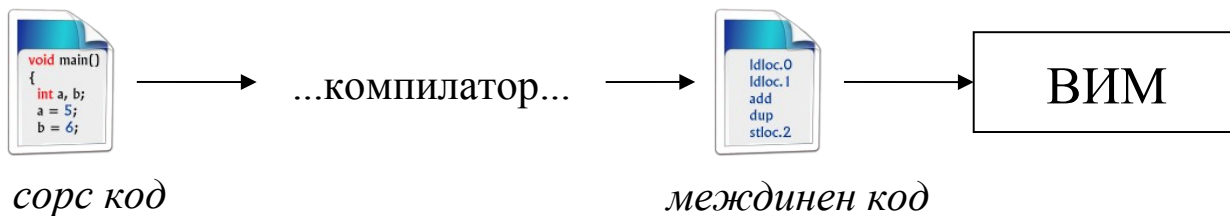
изпълнява сорс кода "директно"

❖ Операторите в цикъл се анализират отново и отново

Хибриден компилатор

интерпретира междинен код

❖ Сорс кода се транслира до код за виртуално-изчислителна машина (ВИМ)

❖ ВИМ интерпретира кода, симулирайки реална машина

(напр. Common Intermediate Language (CIL))

Видове Транслатори

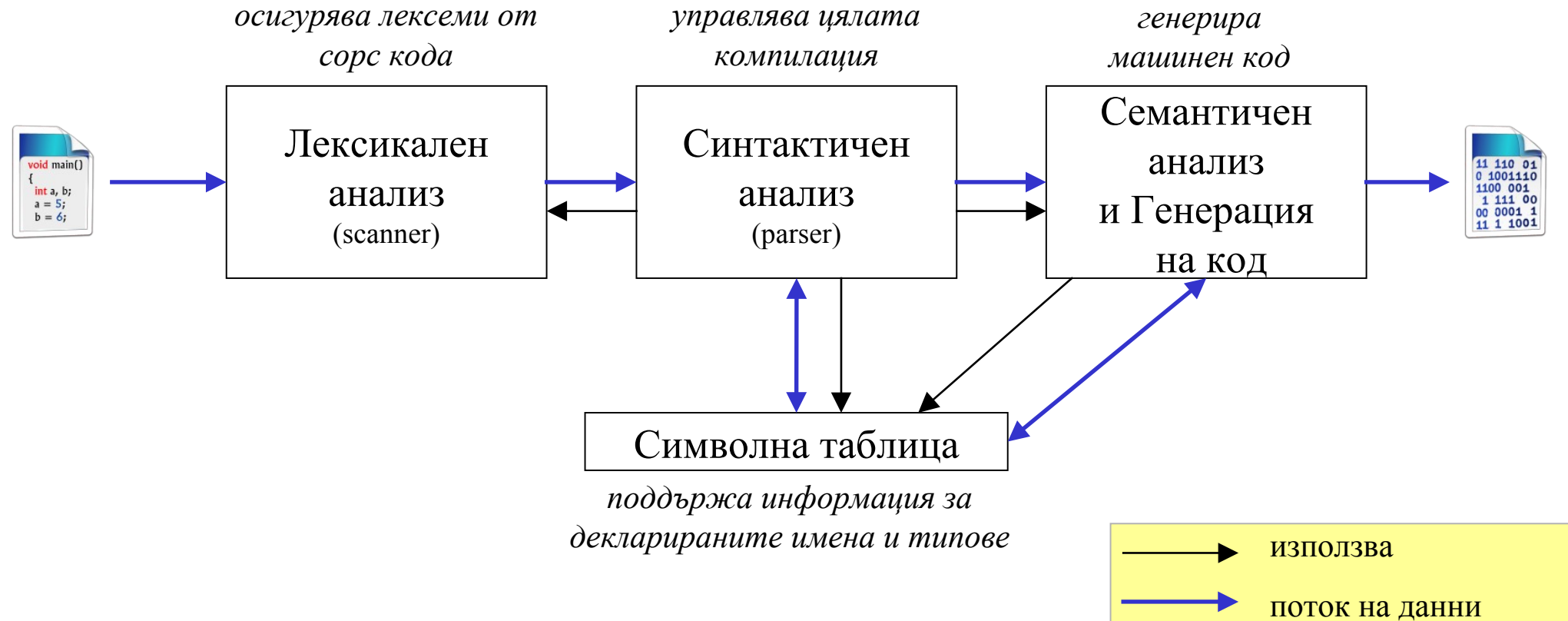
- ❖ Транслатор – ако преводачът не изпълнява, то превода се нарича транслация, а преводачът транслатор:
  - ❖ Конвертор – ВЕ и ИЕ са езици от високо ниво;
  - ❖ Компилатор – ВЕ е език от високо ниво, а ИЕ от ниско ниво;
  - ❖ Макро-асемблер – ВЕ е макро-език, а ИЕ е модификация на машинния език;
  - ❖ Асемблер – ВЕ е мнемокод, а ИЕ е машинен език;
  - ❖ Съвързващ редактор (Linker) – ВЕ съвпада с ИЕ на асемблера, а ИЕ е макро-асемблер в преместваем формат;
  - ❖ Зареждач (Loader) – ВЕ съвпада с ИЕ на линкера, ИЕ му е машинен език;
  - ❖ Изпълнител – самата ВИМ;

Видове Транслатори

- ❖ Интерпретатор – Програма написана на машинен език, която изпълнява написана на ВЕ се нарича интерпретатор, а работата и се нарича интерпретация на ВЕ или входната програма;
- ❖ Хибриден компилатор – Сорс кода се транслира до код за виртуално-изчислителна машина (ВИМ), която интерпретира (компилира при нужда части от) кода, симулирайки реална машина;
- ❖ Декомпилатор – ВЕ е с по-ниско ниво, отколкото ИЕ;

Класическа Структура на Компилятор

Статична структура на компилатор

Някои Основни Понятия

Какво е граматика?

Пример:

```
Statement = 'if' '(' Condition ')' Statement ['else' Statement].
```

Има четири компонента

**терминални
символи (ТС)**

атомарни са

"if", "<=", Ident, Number, ...

**нетерминални
символи (НТС)**

сводими до по-
малки единици

Statement, Expr, Type, ...

**правила за
извод**

правила как да
се декомпозират
нетерминали

Statement = Designator "=" Expr ";"
Designator = Ident ["." Ident]
...

стартов символ

първия
нетерминал

Program

EBNF Номинация

Разширена Форма на Бекус-Наур

John Backus: 1-ви компилатор за Fortran

Peter Naur: Algol60

Символ	Значение	Примери
низ	описва себе си	'=', 'while'
име	описва ТС НТС	Ident, Statement
=	отделя страните на произведението	A = b c d .
.	прекъсва произведение	
	отделя алтернативи	a b c $\equiv$ a или b или c
(...)	групира алтернативи	a (b c) $\equiv$ ab ac
[...]	опционална част	[a] b $\equiv$ ab b
{...}	повтаряща се част	{ a } b $\equiv$ b ab aab aaab

Конвенции:

- ❖ Терминалните символи са заградени в ‘ ’ (напр. ‘while’)
- ❖ Нетерминалните символи се задават с имена (напр. Statement)

Пример: Граматика за аритметични изрази

Правила/Произведения (Productions)

$\text{Expr} = ['+' \mid '-'] \text{Term} \{ ('+' \mid '-') \text{Term} \}.$

$\text{Term} = \text{Factor} \{ ('*' \mid '/') \text{Factor} \}.$

$\text{Factor} = \text{Ident} \mid \text{Number} \mid '(\text{Expr})'.$

Терминални символи

Прости ТС

'+', '-', '*', '/', '(', ')'

(само една инстанция)

Терминални класове

Ident, Number

(множество инстанции)

Нетерминални символи

Expr, Term, Factor

Стартов символ

Expr

Терминология

Азбука (Alphabet)

Множеството от терминални и нетерминални символи на граматиката

Дума (String)

Безкрайна последователност от символи на азбуката

Думите се отбелязват с букви от гръцката азбука (α , β , γ , ...)

например:

$\alpha = \text{Ident} + \text{Number}$

$\beta = - \text{AdditiveExpr} + \text{MultiplicativeExpr} + \text{Number}$

Празна дума (Empty String)

Дума, която не съдържа нито един символ (отбелязва се с ϵ).

Изводи и редукции

Извод (Derivation)

$\alpha \Rightarrow \beta$ (директен извод)

$\alpha \Rightarrow^* \beta$ (индиректен извод) $\alpha \Rightarrow \gamma_1 \Rightarrow \gamma_2 \Rightarrow \dots \Rightarrow \gamma_n \Rightarrow \beta$

$\alpha \Rightarrow^L \beta$ (ляв каноничен извод) най-левият НТС в α се извежда

$\alpha \Rightarrow^R \beta$ (десен каноничен извод) най-десния НТС в α се извежда

Редукция (Reduction)

Противоположно на извода:

Ако дясната страна на правилото се срещне в β , се замества със съответния НТС.

$$\begin{array}{c} \overbrace{\text{AdditiveExpr} + \text{Literal} * \text{Literal}}^{\alpha} \Rightarrow \\ \text{НТС} \\ \overbrace{\text{AdditiveExpr} + \text{Ident} * \text{Literal}}^{\beta} \\ \text{дясната страна на} \\ \text{правилото на НТС} \end{array}$$

Още Терминология

Фраза (Phrase)

Всяка дума, която може да се изведе от нетерминален символ.

пр.: MultiplicativeExpr фрази: `Literal`; `Literal * Literal`; `Number * Literal`; ...

Междинна форма на разбор (Sentential Form)

Всяка дума, която може да бъде изведена от стартовия символ на граматиката.

пр.: `Expr`; `Literal + Literal * Number`; ...

Изречение (Sentence)

Междинна форма на разбор, която има само терминални символи.

пр.: `Number * Ident * Number`

Език (формален език) (formal language)

Множеството от всички изречения на граматиката (обикновено безкрайно)

пр.: Езикът C# е множеството от всички валидни C# програми

Рекурсия

Произведението е рекурсивно ако: $A \Rightarrow^* \omega_1 A \omega_2$

Може да бъде използвано за представяне на повторения и вложени структури

Пряка рекурсия $A \Rightarrow^* \omega_1 A \omega_2$

Лява рекурсия $A = b \mid A a.$ $A \Rightarrow Aa \Rightarrow Aaa \Rightarrow baaaa...$

Дясна рекурсия $A = b \mid a A.$ $A \Rightarrow aA \Rightarrow aaA \Rightarrow ...aaaab$

Централна рекурсия $A = b \mid a (' A ')$. $A \Rightarrow (A) \Rightarrow ((A)) \Rightarrow (((... (b) ...)))$

Косвена рекурсия $A \Rightarrow^* \omega_1 A \omega_2$

пример:

Expr = Term { '+' Term }.
Term = Factor { '*' Factor }.
Factor = id | '(' Expr ')

Expr $\Rightarrow$ Term $\Rightarrow$ Factor $\Rightarrow$ '(' Expr ')

Как се премахва лявата рекурсия

Лявата рекурсия е проблем при анализа отгоре надолу:

Може да бъде използвано за представяне на повторения и вложени структури

$A = b \mid A a.$ Двете алтернативи започват с b .

Синтактичният анализатор не може да определи коя да избере

Лявата рекурсия може да бъде трансформирана до итерация

$E = T \mid E '+' T.$

Изречения, които могат да се получат

T

$T + T$

$T + T + T$

...

Може да се запише чрез итеративното правило на EBNF

$E = T \{ '+' T \}.$

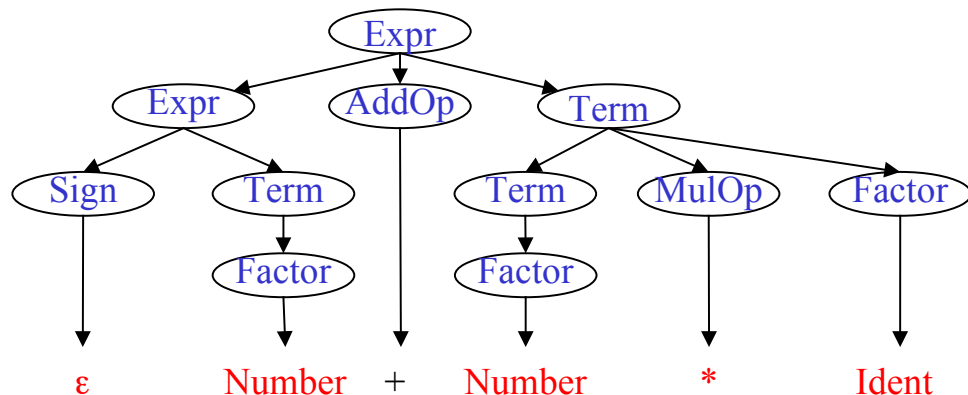

Синтактично дърво и нееднозначност

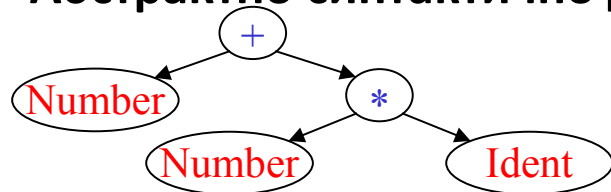
Показва структурата на определено изречение

пример за: $10 + 3 * i$

Конкретно синтактично дърво (дърво на разбора)

Абстрактно синтактично дърво

Също влияе върху приоритета на операциите:

Операторите, които са по-навътре в дървото имат по-висок приоритет.

Листата са операнди, а върховете са операторите.

Често се използва като вътрешно представяне на програмата. То се използва за прилагане на оптимизации

Нееднозначност

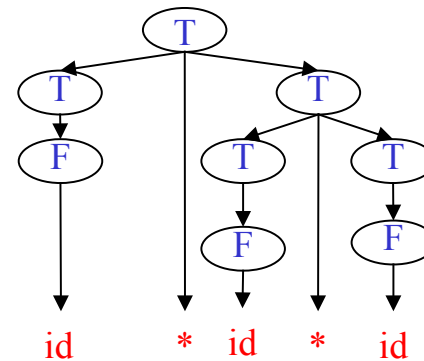
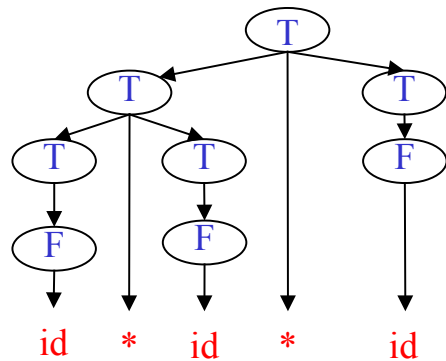
Една граматика е нееднозначна, когато може да се създаде повече от едно синтактично дърво за дадено изречение

Например:

$T = F \mid T '*' T$. Изречението е: $id * id * id$

$F = id$.

Могат да се създадат две синтактични дървета за това изречение:

Нееднозначните граматики довеждат до проблеми по време на синтактичния анализ!

Премахване на нееднозначността

Пример:

$T = F \mid T '*' T.$

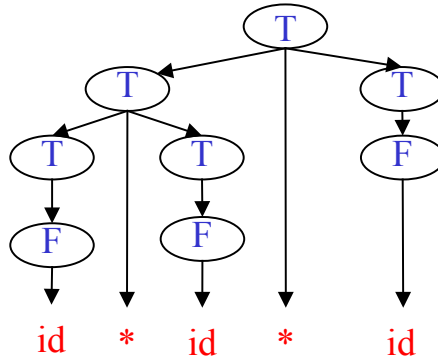
$F = \text{id}.$

Само граматиката е нееднозначна, а не езика.

Грамматиката може да бъде преобразувана до:

$T = F \mid T '*' F.$

$F = \text{id}.$

T има приоритет пред F.

Само това синтактично дърво е възможно да се създаде.

Дори по-добро преобразуване в EBNF е възможно:

$T = F \{ '*' F \}.$

$F = \text{id}.$

Премахване на нееднозначността

Има езици, които са нееднозначни

Пример: Висящ Else (*Dangling Else*)

Няма граматика, която да е еднозначна

Решение:

Да се избере едно от синтактичните дървета на базата на допълнително съглашение.

Решение в C#

Винаги се разпознава (избира) правилото с най-дълга дясна страна. Предимството на този подход е, че довежда до създаване на най-ниски (малки) синтактични дървета.

```
if (a<b)
  if (b<c)
    x=c
? else
  x=b
```


Проект

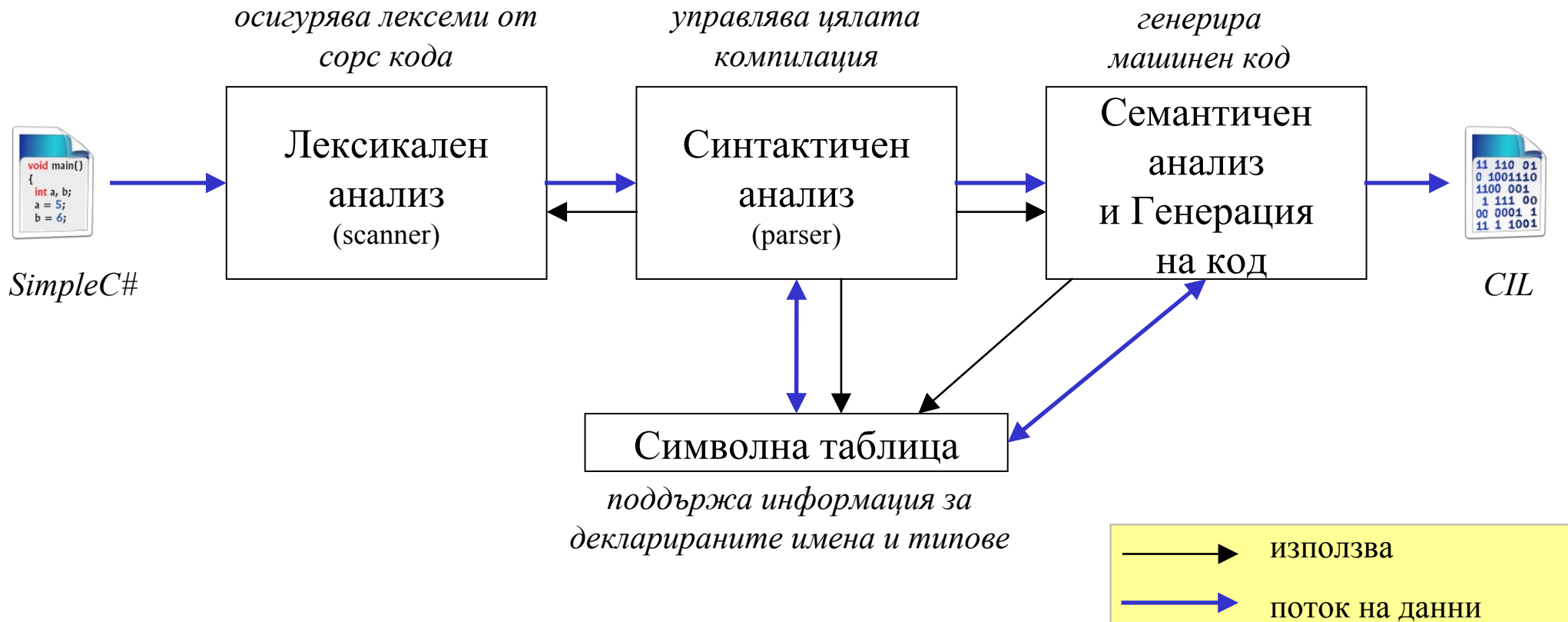
Проект

Всеки студент трябва да разработи **курсов проект** по Методи на трансляция, който представлява **Компилятор**, превеждащ от език на високо ниво на език от ниско ниво (машинен или асемблер).

Помощните материали към курса съдържат примерен проект компилатор, както и синтаксисите на възможните входни езици на разработвания компилатор.

Действие на разглеждания компилатор

Примерна програма на SimpleC#

```
using System;
class Program {
    int HW[10];
    int Area(int a, int b) {
        return a*b;
    }
    void Main() {
        int i;
        i = 9;
        while (i>=0) {
            HW[i] = Area(i, 2 * i);
            if (HW[i] == 0)
                System.Console.WriteLine("Zero");
            else
                System.Console.WriteLine(HW[i]);
            i = i - 1;
        }
    }
}
```

- ❖ Включване на модули
- ❖ Глобални променливи
- ❖ Локални променливи
- ❖ Масиви
- ❖ Методи

Лексикална структура на SimpleC#

Ident	Letter {Letter Digit}.	Abc1
Number	Digit {Digit}.	15
Float	Digit {Digit} '.' {Digit}.	1.5
Boolean	'false' 'true'.	True
Char	"" AnyChar "".	'z'
String	"" {{AnyChar\(\Escape ''''\)} [Escape('0' 't' 'n' 'f' 'r' '''' '''' Escape)]} ""	"string\n"
Delimiter	Space '/*' {AnyChar}\('*' '/') '*/' '//' {AnyChar\(\n r)} 'int' 'boolean' 'double' 'char' 'string' 'void' 'null'	/* коментар */
Keyword	'using' 'if' 'else' 'while' 'return' 'break' 'continue'	
Special Symbol	';' '{' '}' ',' '=' '*' '(' ')' '[' ']' '=' ' ' '&&' ' ' '&' '==' '!=' '<' '>' '<=' '>=' '+' '-' '/' '%' '++' '--' '~' '!' '!'	

Синтактична структура на SimpleC#

Програми

Program = {UsingClause} 'class' Ident '{' {FieldDecl | MethodDecl} '}'.

```
using ...;  
class Program {  
    ...декларации...  
    ...методи...  
}
```

Декларации

UsingClause = 'using' Ident ';'.

FieldDecl = Type (Ident | Ident '[' Number ']') ';'.

MethodDecl = (Type | 'void') Ident '(' {(Type Ident)\','}' Block.

Block = '{' {VarDecl} {Statement} '}'.

VarDecl = Type Ident ';'.

Type = 'int' | 'boolean' | 'float' | 'char' | 'string' | Ident .

Разпознават се само едномерни масиви, и то те не могат да бъдат локални променливи

Синтактична структура на SimpleC#

Изречения

Statement = Location '=' Expr ';' | MethodCall ';' | 'if' '(' Expr ')' Statement ['else' Statement] |
'while' '(' Expr ')' Statement | 'return' Expr ';' | 'break' ';' | 'continue' ';' | Block.
MethodCall = Ident '(' [Expr {',' Expr}] ')'.
Location = Ident | Ident '[' Expr ']'.

Изрази

Expr = AdditiveExpr [('<' | '<=' | '==' | '!=' | '>=' | '>') AdditiveExpr].
AdditiveExpr = ['+' | '-'] MultiplicativeExpr { ('+' | '-' | '|' | '|') MultiplicativeExpr }.
MultiplicativeExpr = SimpleExpr { ('*' | '/' | '%' | '&' | '&&') SimpleExpr }.
SimpleExpr = Location | MethodCall | Literal | '++' Location | '--' Location | Location '++' |
Location '--' | '~' Expr | '-' Expr | '!' Expr | '(' Expr ')'.
Literal = Number | Boolean | Float | Char | String | 'null'.

Въпроси?
apenev@uni-plovdiv.bg

